

1984/85:33

Onsdagen den 21 november em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes av tredje vice talmannen.

19 § Fortsattes behandlingen av jordbruksutskottets betänkanden 1984/85:7, 8 och 12 (forts. från prot. 32).

Jordförvärvslagen m. m. (forts. JoU 7)

Anf. 116 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Med anledning av jordbruksutskottets betänkande 7 vill jag från folkpartiets sida deklarerera att vi ser det som mycket viktigt att bevara en levande landsbygd. Om man vill göra det, kan man inte satsa ensidigt på bärkraftiga stora företag. Vid sidan av dessa måste det finnas även mindre företag, där innehavaren t. ex. kombinerar lantbruket med annan verksamhet eller pendlar till annan ort. En sådan utveckling innebär många fördelar för landsbygden i form av bättre befolkningsunderlag, ökad köpkraft och över huvud taget ett bättre underlag för samhällsservice och andra verksamheter.

Vi menar att det därför är viktigt att prövningsmyndigheten – lantbruksnämnden – tillämpar jordförvärvslagen på ett flexibelt sätt och fäster stor vikt vid önskemålen från intressenter som kan önska nyetablera sig på ett deltid- eller kombinationsjordbruk.

I många glesbygder finns en fastighetsstruktur med små fastigheter som inte kräver så stort kapital vid ett övertagande. Ett ökat utbud av sådana fastigheter skulle ge ett mer aktivt brukande och därmed ett bättre utnyttjande av de produktiva resurserna i många bygder.

Den debatt vi har åhört här tidigare borde kanske ha kunnat avkortas om vi hade haft en bättre kontakt med Martin Olsson och hans medmotionärer i denna fråga. Nu har Martin Olsson ett eget yrkande, och jag kommer att ansluta mig till det. Om det inte vinner kammarens gehör, kommer vi att avstå i andra voteringen beträffande mom. 2 i detta betänkande.

Lantbruksnämnderna har kanske inte sett till lagens anda. Det har vi upplevt även i andra län än dem som här har diskuterats. Vi menar dock att

1977 års jordförvärvslag i de hänseenden som har debatterats innebär en förbättring i förhållande till tidigare bestämmelser. Men det förefaller som om debattörerna här glömmer bort att lantbruksnämnderna och strukturdelegationen är politiskt sammansatta och att besluten i sådana här fall ofta går efter de från högre partihåll bestämda linjerna.

Den praxis som sedan länge varit utformad har man fortsatt att tillämpa, även i de nya bestämmelserna. Vi tycker att det är fel, och det är möjligt att det krävs en lagändring för att verkligen få lantbruksnämnderna att behandla sådana här prövningsärenden på ett ur vår synpunkt viktigt sätt.

Anf. 117 BERTIL JONASSON (c):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att peka på några punkter i anledning av den här debatten.

Förvärv av jordbruksfastigheter skall prispövas enligt nuvarande lag. Anledningen härtil är att man vill hjälpa blivande jordbrukare att få köpa till ett skäligt pris. Storkapitalets möjligheter att göra kapitalplaceringar bör förhindras.

Bakom detta beslut stod alla partier. Det är viktigt att poängtera detta, eftersom alla inte alltid har velat vidgå det. Långt tillbaka fanns en bolagsförbudslag, som tjänade samma syfte. Den lagen togs bort av de andra partierna mot centerns vilja. När den togs bort köpte bolag upp hela byar, som blev öde. Det är huvudsakligen av den anledningen vi har ödebyarna, som Göthe Knutson förut talade om.

Den prisprövning som nu gäller är inte alltid bra. Det är svårt att komma rätt – och det finns exempel på detta. Om prisprövningen skall bort måste vi emellertid ha något annat i stället, för att förhindra oskäligen priser som blir ett hinder för människor som vill ägna sitt liv åt och ha sin utkomst av jordbruk.

Jag skulle kunna tänka mig att rösta med moderaternas reservation 1, om man hade något att komma med i stället. Det har man inte, och därför kan jag inte biträda den reservationen.

Så till frågan om förvärvstillstånd för mindre fastigheter i glesbygd. Som ledamot i glesbygdsdelegationen har jag varit med och arbetat fram de synpunkter för positivare förvärvspolitik i glesbygden som här i dag har lovordats från flera håll. Vi har konstaterat att det i glesbygden måste finnas möjligheter till kombinationssysselsättningar om människorna där skall kunna leva och försörja sin familj. En alltför gles bygd, med ett fåtal människor, kan inte få den service som nutiden kräver. Kombinationer av olika sysselsättningar har tidigare varit glesbygdens möjlighet. Detta måste vi komma tillbaka till, om vi skall få människor att stanna kvar i glesbygderna. Detta är nödvändigt, för vi har inte industrisysselsättningar, så att folk kan skickas åt annat håll. Men då måste bättre förutsättningar komma till stånd för förvärv av mark till företag av olika slag, där jord- och skogsbruket i regel är grunden att bygga vidare på. Det är då man kommer i konflikt med den här förvärvslagen.

Förutsättningen för att man skall lyckas är att jordförvärvslagen ger dessa

möjligheter. Det har varit svårt på den punkten. Inom centern trodde vi att 1979 års lag skulle kunna lösa den här frågan, men tillämpningen av lagen har i varje fall inte gjort förvärv lättare. Det är här det behövs åtgärder, och därför har de här motionerna avgivits.

Utskottsmajoriteten vill avvakta vad våra förslag i glesbygd delegationen kan leda till. I moderaternas reservation 2 skriver man: "Utskottet anser det önskvärt att delegationens synpunkter blir vägledande för prövningsmyndigheterna vid tillämpningen av JFL." I yrkandet sägs att man vill se till prövningsgrunderna.

Martin Olssons yrkande ger ett klarare och snabbare resultat. Där sägs att man skall ge regeringen till känna det som jordbruksutskottet framhållit på s. 4 i betänkandet, fr. o. m. "Utskottet kan ---" t. o. m. "--- våren 1985." Det hänvisas också till motionen när det gäller vad som anförs om nödvändigheten av att förutom utvecklingen av bärkraftiga familjejordbruk genomföra kompletteringar av jordförvärvslagen eller dess tillämpningsföreskrifter. Båda dessa frågor tas alltså med, och det måste vara en styrka. Man vill alltså förstärka förutsättningarna för förvärv och innehav av deltids- och kombinationsjordbruk enligt bruka-bo-principen. Det är också en nödvändighet för att det skall finnas folk i glesbygderna.

Alla som vill ha ett bra och snabbt beslut i den här frågan bör rösta på Martin Olssons yrkande. Jag har förmärkt att de flesta vill ha ett sådant beslut, och då har man den här möjligheten. Den möjligheten finns också för reservanterna i reservation 2. Vi skulle då få ett bättre resultat än vad den reservationen skulle medföra.

Herr talman! Med de här utgångspunkterna yrkar jag således bifall till Martin Olssons under överläggningen ställda yrkande och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 118 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Min avsikt är icke att gå i polemik med Bertil Jonasson. Jag vill i stället uttrycka min glädje över att den motion som jag har väckt om jordförvärvslagens tillämpning, liksom den motion som Martin Olsson skrivit nu har resulterat i en så helgjuten uppslutning kring just den landsbygdspolitik som jag pläderar för, dvs. en förändring av jordförvärvslagen och dess tillämpning. Det är utomordentligt glädjande för landsbygden, och det är nu angeläget att vi som har den här uppfattningen också ser till att våra partiers företrädare ute i lantbruksnämnderna blir observanta på att jordförvärvslagen skall kunna tillämpas med förstånd.

Lagen skall alltså tillämpas inom vissa ramar. Vi har pekat på de möjligheter som står till buds. Därmed kan de politiskt tillsatta företrädarna i lantbruksnämnderna – och förhoppningsvis även tjänstemännen – se till att det i fortsättningen blir möjligt för människor att förvärva jordbruksfastigheter som självständiga enheter, även om de enligt lagens bokstav inte betraktas såsom utvecklingsbara.

Anf. 119 BERTIL JONASSON (c) replik:

Herr talman! Det gläder mig att jag kan göra Göthe Knutson glad ibland – det är bara trevligt. Det är riktigt som Göthe Knutson säger, att det är nödvändigt med den här förändringen. Jag delar hans uppfattning på den punkten.

Vi vet att det är väldigt svårt att förändra sådana här saker, men i det här avseendet är det nödvändigt att göra det med tanke på glesbygden, eftersom det är speciellt där man har det besvärligt. Jag har valt en annan väg för mitt arbete på det här området, och det är att arbeta i glesbygdsdelegationen. Det har gett resultat i många frågor tidigare, och jag hoppas att det skall göra det också i det här avseendet. Vi behandlar frågorna på mycket bred basis. Kan vi nu gemensamt genomföra den nu aktuella förändringen genom motioner och på annat sätt, då må förslagen komma från vilket håll som helst. Huvudsaken är att det blir ett bra resultat för människorna.

Anf. 120 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Jag hade inte anmält mig till den här debatten, men efter att ha åhört densamma före middagsuppehållet känner jag ett behov av att göra några kommentarer.

Det har varit en mycket märklig föreställning, där brödrafejden inom det borgerliga blocket slagit ut i full blom. Det märkliga består i att det inte är själva sakfrågan de borgerliga är oeniga om, utan frågan gäller om de skall rösta för en moderat reservation, där det yrkas bifall till en c- och en m-motion, eller om de skall rösta för ett särskilt yrkande som avser ett bifall till samma motioner.

Det var inte i går som jag började syssla med det som kallas politik, men jag måste tillstå att det jag i dag åhört som argumentationskonst överträffar det mesta jag hittills har hört.

Det skulle vara intressant att be de närvarande ledamöterna genom handuppräckning svara på frågan om de ser någon skillnad mellan reservationen och det särskilda yrkandet, trots den långa utläggning som t. ex. Martin Olsson gjorde.

Lika märklig är den koppling som Einar Larsson gör mellan de båda moderata reservationerna. Den första moderatreservationen skulle enligt Einar Larsson innebära ett avgörande hinder för att rösta för den andra. Såvitt jag kan förstå kommer en överväldigande majoritet att avslå reservation nr 1 och de tankegångar som där förs fram.

Jag har under den här debatten tänkt på två saker. För det första: En tröst i bedrövelsen är att de människor som det här främst berör har sluppit lyssna på debatten. För det andra: Det borde ha funnits en möjlighet också för kammaren att vederfaras en sådan gunst.

Det är nämligen så – och det är ingen hemlighet jag nu avslöjar – att vi i vårt parti har stora sympatier för de krav och önskemål som framförs i de båda motionerna.

Vi har vid många tillfällen, framför allt i Norrlandslänen, under rubriken En levande landsbygd förespråkade lösningar som kombinationsjordbruk och

att ansökningar om förvärvstillstånd för mindre jordbruk, som inte kan anses som bärkraftiga, bör behandlas positivt.

Det här innebär i klartext att vi hade kunnat gå med på en betydligt klarare och mer bestämd skrivning i betänkandet, men nu var ju alla utom moderaterna nöjda med den skrivning som blev. Och det kommer ju nu ett förslag inom kort, så då kan jag hålla med Gunnar Olsson om att under den tiden kan det väl inte hända någon katastrof. Vi har alltså möjlighet att återkomma när regeringen har lagt fram sitt förslag.

Nu kanske någon drar slutsatsen att vi även från vpk skulle vara beredda att stödja endera reservationen eller det särskilda yrkandet, men det kommer vi inte att göra. Efter den här föreställningen är det nog ännu mera befogat att stödja utskottets hemställan. Om man vill förändra jordförvärvslagen och hjälpa dem som vill förvärva deltids- och kombinationsjordbruk, får vi som utgör utskottsmajoriteten försöka klara av det hela. Det finns nog betydande risker med att överlåta detta till partier som tydligen är överens om själva sakfrågan men som inte kan samsas om att rösta tillsammans.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om jordbruksutskottets betänkande 12.)

Anf. 121 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera jordbruksutskottets betänkande 8 om miljövård och miljöavgifter.

Miljövård och miljöavgifter

Anf. 122 HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Moderata samlingspartiet har i miljöfrågan en kommittémotion, som rönt det inte alldeles ovanliga ödet att avstyrkas av utskottsmajoriteten, och jag skall säga några ord om den motionen.

Vi har tidigare anslutit oss till principen att den som smutsar ner naturen också skall ha ansvaret, såväl moraliskt som ekonomiskt, för att återställa det hela i ett renare skick. Sådant kostar tyvärr pengar, och därför bör varje stimulans till åtgärder utöver dem som fastställs i samband med beviljande av koncession tillvaratas. Vi menar, som framgår av motionen, att om ett företag genom olika åtgärder minskar sina utsläpp, borde också avgifterna minska, direkt eller indirekt genom restitution.

Frågan är inte ny. Så sent som i våras avslogs en moderatmotion i samma riktning. Motiveringen var då att det skulle vara svårt att prissätta den minskning av miljöstörningar som kunde uppnås. Det vore dessutom olämpligt, ansågs det, att lägga så pass vaga beräkningar som det kunde bli fråga om till grund för ett skatterestitutionsystem.

Man tycker sig ana en axelryckning från utskottsmajoritetens sida: Asch, det där är för besvärligt!

Ja, visst är det besvärligt, och vi har ännu heller inte tillräckligt underlag för ett avgörande beslut i frågan, men vi har väl löst svårare problem än det här. Det är just därför att det är så besvärligt som vi i vår motion har begärt utredning om möjligheten att införa miljöavgifter med den konstruktion som jag nyss antytt och att samordna dessa med skattesystemet i en miljöpolitisk strategi.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 7.

Anf. 123 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! I fråga om det betänkande som nu behandlas har vi från centerpartiet reserverat oss på några punkter. Det gäller reservationerna 2, 3, 4 och 5, vilka jag skall beröra här. Inledningsvis yrkar jag bifall till nämnda reservationer.

I betänkandet behandlas också en motion från centerpartiet, vilken handlar om utbildning i naturresurs- och miljöfrågor. År 1977 hade UNESCO – ett organ inom FN som arbetar med utbildningsfrågor – konferens i Tblisi i Sovjetunionen. Meningen med konferensen var att finna ett sätt att lägga upp utbildningen i de här ämnena. Den dåvarande regeringen tillsatte en arbetsgrupp med representanter från jordbruksdepartementet, utbildningsdepartementet och naturvårdsverket. Arbetsgruppen hade således i uppgift att på något sätt komma fram till en lösning på problemen. Arbetsgruppen skulle även lägga fram förslag när det gällde uppläggningsen av miljöutbildningen.

Vidare har en naturresurs- och miljökommitté arbetat med dessa frågor under några år. I sitt slutbetänkande har man föreslagit att arbetsgruppen skulle få tilläggsdirektiv. Arbetsgruppens arbete skulle nämligen även omfatta utbildning i naturresursfrågor. Ulf Lönnqvist satt med i nämnda kommitté. Den nuvarande regeringen avpolletterade emellertid arbetsgruppen innan denna hann lägga fram något förslag. Det är enligt min mening ett något märkligt förhållande. Det är av den anledningen som vi från centerpartiets sida framför kritik på den här punkten.

Både i motionen och i reservationen föreslår vi att man snarast återupptar det här arbetet, så att förslag kan läggas fram om utbildning i dessa ämnen. Det gäller att få i gång sådan utbildning ute i skolorna och även i andra sammanhang. På det sättet får man en tvärvetenskaplig utbildning när det gäller såväl natur- och miljöproblem som ekologiska problem. Det är viktigt för att vi människor skall kunna förstå de problem som uppstår i naturen om vi inte hanterar denna på ett riktigt sätt.

I betänkandet behandlas också en annan motion från centerpartiet. Jag avser då motionen om naturresursräkenskaper. Normalt är vi mycket måna om att lägga upp en budget för ekonomin. Vidare planerar vi hur vi skall sköta vår ekonomi. Men vi lägger ned alldeles för litet energi på att undersöka hur de resurser hanteras som skall utgöra förutsättningarna för den ekonomiska utvecklingen och på att undersöka om dessa resurser över huvud taget kommer att räcka till. Mycket av det vi använder är ju sådant som förr eller senare tar slut.

När det gäller de förnyelsebara tingen på vår jord – såsom skog, vatten och luft – har vi hittills ansett det vara självklart att de alltid kommer att finnas. Självfallet kommer dessa ting inte att försvinna. Men vi kan inte hantera dem hur som helst, om vi skall kunna nyttiggöra oss dem även i framtiden. De symptom som skogarna i dag uppvisar – till följd av luftföroreningar och olika utsläpp förstörs ju skogen, så att tillväxten av denna påverkas och skogen slutligen dör – utgör en påminnelse om vår dödlighet, om jag så får uttrycka mig. Vi kan nämligen inte behandla naturen hur som helst utan att den så att säga slår tillbaka. Vi menar att man borde ha någon typ av naturresursräkenskaper. Sådana faktorer som jag här nämnt skall således tas med i bilden. Man måste se till att det går ihop även när det gäller den budgeten. Det är ändå den grunden som hela den ekonomiska verksamheten vilar på. För Sveriges del kan man bara peka på vad skogen betyder ekonomiskt, sysselsättningsmässigt och även i andra sammanhang. Sådana naturresursräkenskaper har man försökt att ha i andra länder. Jag kan inte riktigt förstå varför vi i Sverige inte kan lära oss att hantera det problemet. Det är svårt att exakt tala om hur det skall gå till. Men någonstans måste vi ju börja.

I det här sammanhanget är det också viktigt att vi skaffar oss kunskaper eller ett instrument – för att komma fram till en bedömning av hur olika ting påverkar vår miljö. Vi har föreslagit att vi skulle ha något som vi har kallat vetenskaplig medling. Vi vet att forskare och vetenskapsmän ofta har olika uppfattningar om hur ett problem skall lösas. Vad den ene säger är rätt säger näste är fel. Som politiker måste vi ändå slutligen fatta beslut, och då kan det vara svårt att stå mellan olika uppfattningar. Vi menar att man då borde kunna kalla in dessa vetenskapsmän till någon typ av vetenskaplig medling, för att försöka komma fram till det som är den minsta gemensamma nämnaren eller vad som är mest rätt. Det tar vi också upp i en reservation.

Vi har också sagt att vi skall ha någon sorts offentliga utfrågningar. Det skulle gälla speciellt viktiga utredningar och förslag, där experter från olika håll skulle få möjlighet att ställa förslagsställarna mot väggen och pröva hållbarheten i deras argument.

Vi har också i motionerna tagit upp att vi borde ha miljökonsekvensbeskrivningar, för att veta vad en åtgärd får för effekt på miljön.

Detta är en rad frågor som vi tagit upp i motioner och som vi följer upp i reservationer. Majoriteten har inte velat ställa upp på detta. Jag beklagar det – detta är viktiga ting för att vi skall kunna hantera den jord som vi fått att förvalta på så bra sätt som möjligt.

Koldioxidproblemet är ett annat problem som vi har tagit upp. När vi eldar med fossila bränslen vet vi att det alstras koldioxid. Vi har koldioxid i atmosfären, och ju mer koldioxid som samlas där, desto större blir problemet. Det finns vetenskapsmän som hävdar att en fördubbling av koldioxidmängden i luften skulle öka värmen på jorden med 2–3 grader – det skulle kunna få mycket stora konsekvenser för klimat och annat.

I detta sammanhang ligger förändringarna inte precis bakom hörnet utan längre bort i tiden. Detta har också utskottsmajoriteten sagt – att det kanske dröjer 50 år innan någonting händer. Men från centerpartiets sida vill vi att

man skall ta itu med dessa frågor genom en offentlig utredning e. d. för att se efter på vilket sätt vi ökar mängden koldioxid i luften och vad vi kan göra för att minska den. Naturligtvis kan vi i energipolitiken använda fossila bränslen i mindre utsträckning, men det är säkert mer vi kan göra. Inte heller detta har majoriteten velat gå med på.

Frågan om ozonskiktet är också viktig. Ozonskiktet skyddar oss mot solstrålning som vi inte tål. För några år sedan tog den förra regeringen initiativ och förbjöd freoner i sprayförpackningar därför att dessa freoner förstör ozonskiktet. Men sedan dess har användningen av freon ökat i andra sammanhang, bl. a. i skumplast, så att den årliga ökningen av freonutsläppet i dag är 6–7 %. Det vi vann genom att förbjuda freonerna i sprayförpackningar håller vi alltså på att förlora. Det tycker vi inte är acceptabelt, och därför kräver vi åtgärder från regeringens sida.

En annan fråga som vi tagit upp är de avgifter beträffande miljöskyddslagen som vi fattade beslut om för en tid sedan och som vi då motsatte oss. Vi har i motioner upprepat vårt förslag. De avgifter – tillsynsavgifter och prövningsavgifter – som man får betala är alltför höga för framför allt de små företagen.

Vi kräver andra principer för uttag av avgifter. Naturvårdsenheterna åläggs att för sin verksamhet ta ut avgifter som täcker både egna och naturvårdsverkets kostnader, och det är orimligt. Nu har det gjorts vissa förändringar, bl. a. i förslaget till lindring för vattenbruk, och det är vi tacksamma för. Det har gjorts efter en begäran från riksdagen, med anledning av motioner från bl. a. centerpartiet.

Vi har också i denna motion tagit upp att de mindre företagen borde få hjälp i miljöskyddsärenden, eftersom det är ett ganska svårt och besvärligt arbete. Småföretagen har inte tillgång till expertis, och därför borde utvecklingsfonderna få både kunskap och medel för att kunna hjälpa de mindre företagen.

Samtidigt som vi antog avgiften enligt miljöskyddslagen antogs nya täktavgifter. Även här vill vi ha ett annat system, som mera stimulerar till hushållning med de naturresurser som förr eller senare tar slut.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till de inledningsvis nämnda reservationerna.

Anf. 124 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Miljöfrågorna har fått en alltmer central ställning i de politiska sammanhangen. Dessa frågor skall genomsyra skilda sektorer i samhällslivet. Samtidigt är det angeläget att miljöområdet reellt får en fristående ställning i förhållande till de områden som skall bevakas. Miljöfrågorna är centrala för jordbruksdepartementet, men också bostadsdepartementet m. fl. måste ta miljöhänsyn.

Frågorna om departementsutformningen åvilar visserligen regeringen, men ett principuttalande om att miljöfrågorna bör få den fria ställning som ett eget miljödepartement innebär är trots detta rimligt att göra också från riksdagens sida.

Från folkpartiet har vi i reservation nr 8 till det betänkande vi nu behandlar redovisat att vår principiella syn är att förutsättningarna för att komma till rätta med miljöproblemen är att vi mer renodlat tillämpar principen att förorenaren betalar. Kostnaden för miljöinsatserna bör alltså ingå i produktens pris. Detta kan också försvaras med en marknadsekonomisk syn.

Det är i detta sammanhang viktigt att betona att de medel som inflyter genom avgifterna får komma miljöområdet till godo – gärna genom en fond, som betalar vissa kostnader på miljöområdet. Miljöavgifterna får inte ses som en skatt vilken som helst, som skall förstärka statskassan.

Det är också viktigt att miljöavgifter kan komma kommunerna till godo, under förutsättning att kommunerna gör motsvarande insatser på miljöområdet.

Utformningen av miljöavgifterna är i detta sammanhang betydelsefull. Det finns nu ingen klar strategi för hur avgifterna skall vara utformade. Kritiken har varit omfattande såväl från de organ som skall ta ut avgifterna som från dem som skall stå för kostnaderna.

Det bör utrönas om avgifter skall tas ut för både tillståndsgivning och kontroll. Speciellt kontrollen kan med nuvarande tidsberäkning ofta bedömas vara orättvis och slumpmässig av dem som skall betala. Det vore också önskvärt att minskningen av emissioner och minskningen av störningar hellre premierades, dvs. premier i stället för avgifter.

Det är i detta sammanhang som vi från folkpartiet har begärt ett nytt och genomarbetat förslag för avgifter enligt miljöskyddslagen.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till reservationerna 1, 6 och 8 i detta betänkande.

Det är också mycket viktigt att utformningen av avgiftssystemet upplevs som någorlunda rättvist. Ett avgiftssystem får inte inverka menligt på det förtroendefulla samarbete som naturvårdsenheterna tidigare har haft med enskilda företag och kommuner när det gäller tillståndsärenden och tillsynsfrågor. Detta är mycket betydelsefulla frågor att ta hänsyn till i det fortsatta arbetet med miljöskyddet.

Anf. 125 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas ett motionsyrkande från vpk om inrättandet av ett miljödepartement. Nu avstyrker utskottet motionsyrkandet med hänvisning till att departementsindelningen är en praktiskt organisatorisk fråga som det ankommer på regeringen att ta ställning till. "Riksdagens uppgift är att styra politikens innehåll men icke att besluta om regeringsarbetets organisation", säger utskottsmajoriteten.

Det här kan ju synas vara starka skäl för att avstyrka motionskravet, men det avskräcker inte oss motionärer från att fullfölja vårt krav med en reservation. Jag vill också starkt betona att motionsyrkandet inte är någon produkt av spontanistiskt tänkande eller av någon illvilja att rota i regeringens angelägenheter. I detta sammanhang kan också nämnas att önskemål om ett miljödepartement med en särskilt ansvarig minister också har framförts i de socialdemokratiska leden. Det är bara ett drygt år sedan som represen-

tantskapet i Sollefteå arbetarkommun ställde sig bakom ett förslag om inrättande av ett miljödepartement. Den kände miljöskribenten Rolf Edberg säger också i en intervju: "Men det är väl märkligt att vi i det här landet ännu inte haft en miljöminister, utan miljövärderna har varit en bisyssla inom andra departement. Där är det faktiskt en del länder som man talar om som u-länder som är mer framåt än vi."

Som också framgår av utskottsbetänkandet och av Börje Stenssons anförande sluter även folkpartiet upp bakom kravet på ett särskilt departement.

Men så kanske någon ställer frågan: Varför behöver vi ett miljödepartement? Skall man verkligen behöva argumentera för detta i dessa tider? Vi har miljöproblem som gör att man t. o. m. talar om mänsklighetens möjligheter till överlevnad. Här kan nämnas försurning och skogsdöd, tungmetaller och en mängd gifter av allehanda slag. Ofta är det ett resultat och produkter av den verksamhet som pågår och har pågått på vår jord. Att värna och sköta miljön och vår natur är ju en grundläggande fråga för vår framtid.

Att inrätta ett miljödepartement kommer givetvis inte av sig självt liksom inte heller lösningarna på de problem som finns. Men miljöpolitiken skulle ges en central ställning i landets regering, och – som vi tror – miljöfrågorna skulle kunna företrädas mera entydigt än när ansvarig minister och ansvarigt departement samtidigt måste företräda motstridande ekonomiska intressen.

Vi anser helt enkelt att miljö- och naturfrågorna är av den digniteten att ett särskilt departement därför bör inrättas. Jag yrkar därmed bifall till reservation nr 1.

Herr talman! I detta betänkande behandlas också en motion från vpk om miljöskyddslagens tillämpningsbestämmelser. Men här har vi fått besked om att bestämmelserna håller på att ses över, och med detta besked är vi för dagen nöjda.

Anf. 126 ULF LÖNNQVIST (s):

Herr talman! I det här utskottsbetänkandet behandlas en rad motionskrav på miljövärdens område. Det framförs krav på inrättande av ett särskilt miljödepartement. Utskottsmajoriteten har tillbakavisat det kravet, och man har gjort det därför att spörsmålet om den organisatoriska uppläggningsen av samhällsfrågornas lösande är en sak för regeringen. Jag vill tillägga att det naturligtvis aldrig är på det sättet, att man löser olika viktiga samhällsfrågor genom att organisera verksamheten i kanslihuset på ett visst sätt. De viktiga samhällsfrågorna kan ju bara lösas genom att man för en politik som verkligen leder till resultat. Det handlar alltså om politikens innehåll och om viljan att ta itu med problemen och finna lösningar inom vitala och väsentliga samhällsområden.

Vad miljöfrågorna beträffar är det avgörande vilken kraft en regering vill lägga ned på frågorna – inte om frågorna ligger placerade i det eller det departementet. Det viktiga är alltså att vi står beredda att aktivt vidta kraftfulla åtgärder för att lösa de här stora samhällsfrågorna.

Vidare har det framförts krav på ett handlingsprogram för utbildning i

fråga om naturresurser och miljö. Jag vill gärna understryka att utbildningsfrågorna är angelägna, och det är väsentligt att man kommer in på utbildningens olika nivåer beträffande frågor som hänger samman med miljön – oavsett om det är grundskoleutbildning eller utbildning på högskolenivå. Man skall naturligtvis fortsätta med att på olika nivåer föra in miljöfrågorna i utbildningsväsendet. Förslag därom finns bl. a. i betänkandet från naturresurs- och miljökommittén, som just nu är föremål för beredning i regeringskansliet. Men det behövs säkerligen också andra åtgärder för att klara ut den här viktiga biten av informations- och utbildningsfrågorna. Regeringen arbetar också med dessa ting.

När det gäller en översyn av miljöskyddsarbetet – det är också ett krav som förts fram motionsvägen – så är det ju en uppgift för naturvårdsverket att ständigt se över denna verksamhet. Därför menar utskottsmajoriteten att det inte behövs någon särskild utredning som tar itu med dessa frågor.

Det framförs också krav på riktlinjer för det internationella arbetet. När det gäller det internationella arbetet skall bara understrykas att det finns ett nära samband mellan miljöpolitiken på det nationella planet och på det internationella planet. Att det förhåller sig så är självklart. Därför är det ju de åtgärder som initieras och diskuteras inte minst i det här huset som sedan förs ut i olika internationella sammanhang.

Någon särskild översyn behövs inte härvidlag. Det är en självklarhet att Sverige skall fortsätta att aktivt verka internationellt på miljöområdet, eftersom miljöfrågorna i så stor utsträckning är internationella frågor. Det finns inga gränser som hindrar föroreningar att spridas från land till land, och följaktligen är det viktiga just handlandet. Vi i Sverige har alltsedan vi tog initiativet till den miljökonferens som hölls här i Stockholm 1972 intagit en ledande ställning internationellt.

Det förs också fram krav på att man skall komplettera utredningarna med hearings eller offentliga utfrågningar. Man ställer krav på vetenskaplig medling, och man framför önskemål om naturresursräkenskaper. Detta är också förslag som kan hänföras till naturresurs- och miljökommittén, som tagit upp exakt samma frågeställningar. Dessa frågor är, som jag nyss sade, under hantering i regeringskansliet, och därför har utskottsmajoriteten ansett att det inte finns någon anledning för riksdagen att ta särskilda initiativ.

Sedan kan jag väl tillägga att det finns åtskilliga frågetecken beträffande värdet av dessa åtgärder. Dessa frågetecken finns också i de remissvar som inkommit på utredningens förslag. Man kan i remissvaren spåra en rädsla för att den här sortens åtgärder ytterligare skulle försvåra och försena framtågandet av åtgärder på vitala områden.

Frågan om miljöskyddsavgiften tas också upp. Det ställs krav på att den avgiften, som det fattades beslut om för något år sedan och som sattes i kraft den 1 juli i år, nu skulle förändras i skilda avseenden. Utskottsmajoriteten anser att man bör låta avgiftssystemet vara i kraft ett tag innan man kommer med säkra profetior om huruvida det fungerar eller inte. Naturligtvis har både naturvårdsverket, som har att hantera mycket av detta, och regeringen

den inställningen att skulle ett system som man satt i sjön inte fungera, måste man naturligtvis göra förändringar, så att man får det att fungera på det sätt som är avsett. Hittills finns det ingenting som tyder på att detta system med avgifter för de tjänster som samhället på olika sätt gör åt dem som vill utnyttja natur och miljö inte skulle fungera. Men, som sagt, skulle det visa sig att det finns brister i systemet skall dessa naturligtvis rättas till. Det är den andemening som ligger bakom utskottsmajoritetens yrkande om avslag på detta motionsyrkande.

De särskilda hänsynstaganden som man i motioner föreslår skall tas när det gäller vattenbruk, motorsportbanor och skjutbanor har också kommit till uttryck i det beslut som riksdagen fattade och genom vilket avsevärda avsteg från de vanliga principerna görs för den här sortens anläggningar.

Herr talman! Mot bakgrund av det jag sagt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan och därmed avslag på de motionsyrkanden som framställts.

Anf. 127 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Ulf Lönnqvist upprepar igen vad som sägs i utskottets skrivning, nämligen att det är regeringens ensak att avgöra hur många departement det skall vara. Lönnqvist säger vidare att man inte löser miljöfrågorna genom att inrätta ett departement. Men vi kommer även i fortsättningen att slåss för kravet att det skall inrättas ett miljödepartement. Vi anser att det bör vara möjligt för riksdagen att uttala en sådan mening. Ingen har påstått att man skulle lösa miljöfrågorna genom att inrätta ett departement. Men Lönnqvist har över huvud taget mycket svårt att inse några fördelar med ett miljödepartement.

Vi däremot tycker att miljöfrågorna, värnandet av vår natur och miljö, är av så stor dignitet i dag att de helt enkelt fordrar ett eget departement. Kontrollen av all miljöförstörande verksamhet och strävandena att hushålla med våra naturresurser är ju frågor av stor politisk betydelse och upplevs såsom mycket viktiga av en stor majoritet av landets befolkning. Därför anser vi det väsentligt att miljöpolitiken ges en central ställning också i landets regering.

Ett annat motiv bakom detta krav är ju att ansvaret för miljöpolitiken skall vara politiskt och inte överlåtas till administrationens tolkningar.

Anf. 128 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag delar Ulf Lönnqvists uppfattning att det kanske har mindre betydelse hur man organiserar arbetet i regeringen. Det som har betydelse är regeringspolitikens innehåll och vilken vilja som regeringen visar. Tyvärr har vi ibland haft anledning att kritisera den socialdemokratiska regeringspolitiken, eftersom dess innehåll inte varit det rätta enligt vår mening. Inte heller regeringens vilja har väl alltid varit så stor t. ex. när det gällt ett handlingsprogram för utbildning i naturresurs- och miljöfrågor.

Ulf Lönnqvist sade från denna talarstol alldeles nyss att det är viktigt att undervisning i detta avseende kommer till stånd på olika nivåer inom

utbildningsväsendet. Naturresurs- och miljökommittén har i sitt slutbetänkande föreslagit att arbetsgruppen skulle få tilläggsdirektiv för att fortsätta sitt arbete. Varför har då den socialdemokratiska regeringen avpolletterat denna arbetsgrupp? På vilket sätt tänker man i stället angripa dessa frågor? Det visar väl ändå att man inte har den vilja som man rimligen borde ha haft när det gäller dessa frågor. I varje fall tycker vi att viljan borde ha varit bättre.

När det gäller riktlinjerna för det internationella arbetet vill jag framhålla att det har väldigt stor betydelse för oss hur miljöpolitiken drivs ute i världen. Vad Ulf Lönnqvist sade får jag väl ändå ta såsom ett löfte om att de beslut som vi här fattar kommer att utgöra riktlinjerna för det arbete som Sverige utför på det internationella planet. Jag får vara nöjd med detta för tillfället.

Ulf Lönnqvist var kritisk mot hearings, vetenskaplig medling och naturresursräkenskaper. Men vi från centerpartiet anser att miljöpolitiken och det faktum att vi måste vårda de naturresurser som finns är så viktiga saker att vi snabbt måste ta itu med dessa frågor. Då är dessa instrument användbara. Låt vara att de inte kan utnyttjas med en gång. Det tar tid att arbeta upp dem, oavsett när vi börjar. Därför är det viktigt att vi börjar nu.

Jag kan naturligtvis förstå dem som är rädda för att detta kommer att innebära förseningar av diverse ting som man vill göra. Det kan t. o. m. förhindra vissa saker som skulle ha gjorts. I så fall beror det på att det medför en påverkan på naturen som vi inte kan acceptera.

De här miljöavgifterna, säger Ulf Lönnqvist, får väl ändå vara kvar ett tag till dess att vi ser hur de fungerar. Men de var fel från början, eftersom de drabbar de små företagen betydligt hårdare än de stora, och de små företagen har betydligt sämre ekonomiska och personella förutsättningar att klara situationen. Konstruktionen var felaktig från början, och det är därför vi har begärt en annan konstruktion.

Anf. 129 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Det är tacknämligt och bra att John Andersson och jag är överens om önskvärheten av ett miljödepartement. Vi har haft det önskemålet i vårt program ända sedan 1982, och i partiet har önskemålet funnits långt tidigare.

Inrättandet av ett miljödepartement, som vi föreslår i motionen, är en regeringssak, säger Ulf Lönnqvist, och vi kan inte motsäga det. Samtidigt anser han att organisationsfrågor inom regeringen inte har någon betydelse, och det tycker jag är litet överraskande. Jag skulle tänka mig att konflikter inom ett departement är svårare att avgöra än om motstående intressen finns så att säga i var sitt institut inom regeringen. Jag menar att en departementschef för miljöområdet skulle vara mycket välkommen i miljödebatten och i miljöarbetet.

Sedan säger Ulf Lönnqvist beträffande miljöavgifterna att naturvårdsverket har ett uppdrag att följa utvecklingen härvidlag. Jag vill fråga honom, om naturvårdsverket har fått regeringens uppdrag att finna viktiga ändamål för handels- och bekämpningsmedelsavgifterna, som i sin helhet skall gå tillbaka till miljöområdet enligt beslut i riksdagen.

Vilka erfarenheter får regeringen sig till livs från naturvårdsverket när det gäller att tillämpa de här nya miljöavgifterna? Ulf Lönnqvist andades en mycket säker tilltro till att systemet fungerade väldigt bra, men en viss osäkerhet borde han nog ändå bära på. De myndigheter som har att ta in avgifterna är inte alltid helt lyckliga över sitt jobb att debitera arbeten och besök. Inte minst gäller det i de fall där man skall utföra kontroll. Det vore intressant att höra något från Ulf Lönnqvist beträffande hur myndigheten ser på just de här uppgifterna.

Anf. 130 ULF LÖNNQVIST (s):

Herr talman! John Andersson och Börje Stensson tar återigen upp frågan om inrättande av ett miljödepartement. Det jag har understrukt – och det tyckte jag att John Andersson också höll med om – är att det väsentliga är den politik som drivs, innehållet i den, kraften i den. Det är på det sättet vi kan föra utvecklingen framåt och lösa vitala och väsentliga samhällsfrågor, inte minst på miljöområdet. Det måste ändå vara det som är utslagsgivande.

Sedan ankommer det på varje regering att bestämma vilken form för organisation av arbetet den vill ha. Det är ändå regeringens politik som kan lösa frågorna, inte om den organiserar sitt arbete på det ena eller andra sättet. Det måste självfallet vara en regerings sak att bedöma och bestämma hur den skall organisera arbetet.

Med detta har jag inte gjort några värderingar; jag har strukt under det konstaterande som utskottsmajoriteten gör.

Till Börje Stensson vill jag bara säga, att om folkpartiet har haft denna fråga som en av sina viktiga punkter på miljöområdet under en följd av år, varför nyttjade då inte folkpartiet sin unika chans att tillskapa ett sådant departement när det hade möjligheten under några månader?

Till Lennart Brunander vill jag säga att det inte varit fråga om att avpollettera arbetet med utbildningsfrågorna på miljöområdet. Det man har gjort är att man valt en annan organisationsform än den som centern vill använda sig av. Man har lagt ut arbetsuppgifterna för utbildningen på de sektorer i samhället där beslut fattas om anpassningar av läroplaner och annat, införandet av olika undervisningsmoment i läroplanerna, dvs. till skolöverstyrelsen, till universitets- och högskoleämbetet och till lantbruksuniversitetet. I detta arbete tar också naturvårdsverket en aktiv del. Det är på det sättet man går direkt ut där handlingen kan omsättas, dvs. där det verkligen ger resultat, vilket det inte alltid gör i olika arbetsgrupper.

När det gäller miljöavgifterna är jag litet förvånad över att både Stensson och Brunander redan på det här stadiet är beredda att säga att dessa innehåller så många brister och fel. Det vi har sagt är: Låt dem nu få fungera ett tag, så får vi se. Det är klart, Börje Stensson, att det är en ny princip, att en myndighet börjar ta betalt för de tjänster den utför och att den tidsdebiterar detta på samma sätt som olika konsultfirmor gjort under en mycket lång tid. Detta är någonting nytt för en myndighet – det är alldeles riktigt. Det finns naturligtvis de som tycker att det här är jobbigt. Men om man skall införa avgifter och mäta avgifterna, så att värdet av den tjänst vederbörande får från

samhället någorlunda väl återspeglas, är dess värre detta förfarande enda möjligheten. Det skapar den rättvisan att tidsåtgången kan mätas. Det är egentligen inga större problem med detta, förutom naturligtvis inkörningsproblem, för detta är någonting nytt som man tar itu med.

Naturvårdsverket har naturligtvis i uppdrag att följa hur detta fungerar i verkligheten. Jag har stor tilltro till naturvårdsverkets möjligheter att följa arbetet. Självfallet kommer man, om det hela inte fungerar, att på detta område, liksom på alla andra områden, tala om det för regeringen. Det ligger i ett ämbetsverks arbetsuppgifter att göra så. Naturvårdsverket brukar kunna fullgöra sitt arbete. Jag är övertygad att det gör det också på detta område.

Anf. 131 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Självfallet är den politik som förs väsentlig. Det kan jag helt hålla med om. Men en bra miljöpolitik tror vi skulle kunna företrädas mera entydigt av ett miljödepartement och en ansvarig miljöminister. Nu har jag inga förväntningar om att i den här debatten kunna omvända Ulf Lönnqvist i fråga om nyttan och riktigheten av ett miljödepartement. Vi får väl här som i många andra fall där vi skrivit motioner under flera år – och till slut fått gehör för kraven – återkomma med en ny motion om ett miljödepartement.

Anf. 132 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Ulf Lönnqvist säger när det gäller utbildningen i naturresurs- och miljöfrågor att den nuvarande regeringen har ett annat sätt att hantera frågorna. Har då detta sätt gett några resultat? Det är det som är viktigt.

Beträffande miljöavgifterna envisas vi med dem, det är riktigt. Det gör vi därför att vi tycker att detta är ett felaktigt sätt att ta ut dem.

Ulf Lönnqvist sade att det är viktigt att sådana här avgifter motsvarar den tjänst man får från samhället. På den punkten håller jag med honom. Vi kritiserar ju dessa avgifter därför att vi anser att de inte gör det. Man har lagt hela ansvaret på naturvårdsenheterna ute på länsstyrelserna för att täcka kostnaderna för hela kedjan, ända upp till naturvårdsverket. Detta belastar de mindre företag som får tjänsterna. Det hela är uppbyggt på det sättet, och det är därför som vi vill ha ett annat system, Ulf Lönnqvist.

Till sist vill jag bara göra en kommentar till det som Ulf Lönnqvist och John Andersson diskuterar, nämligen regeringens arbetsformer. Ulf Lönnqvist säger att det beror på regeringen och inte på dess organisation hur resultatet blir. Min rekommendation till John Andersson blir då att vi måste byta regering.

Anf. 133 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Ulf Lönnqvist säger att innehållet i politiken är det utslagsgivande. Jag håller med om det, men det är klart att även metoderna för politikens bedrivande har sin betydelse.

Om nu ett system bär med sig vissa risker för samverkansproblem, och om myndigheten tidigare sagt att samarbetet mellan myndigheterna och kunder/medborgare/företag har varit mycket bra, måste man väl ändå vara litet

Onsdagen den
21 november 1984

*Bevarande av vissa
växt- och djurarter*

fundersam och följa detta skedande med stor uppmärksamhet?

I mitt anförande hade jag en liten passus om premier till den som visar sig åstadkomma god miljö och gör förbättringar. Premier i stället för avgifter – vad har Ulf Lönnqvist att säga om en sådan utformning av arbetet för att förbättra miljön?

Att folkpartiet ensamt var i regeringsställning inträffade i ett ganska extremt och extraordinärt läge. En förändring av departementsutformningen kunde inte då vara någon förstahandsåtgärd.

Ulf Lönnqvist gjorde jämförelser med konsultföretag, som alltid har tagit betalt. Jag menar att man inte kan göra någon riktig jämförelse mellan konsultföretag i miljöbranschen och en statlig myndighet i dess utövning.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om jordbruksutskottets betänkande 12.)

Anf. 134 TREDJE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera jordbruksutskottets betänkande 12 om bevarande av vissa växt- och djurarter.

Bevarande av vissa växt- och djurarter

Anf. 135 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! I betänkande 12 från jordbruksutskottet har jag en reservation som bygger på en motion av Lars Ernestam och mig beträffande inrättande av en genbank för bevarande av hotade djurarter, speciellt husdjur. Vi har i betänkandet fått en ganska välvillig behandling, tycker jag.

Redan i den utredning som lades fram 1980 föreslogs emellertid att vi även för husdjursarter skulle få en genbank, men det har hittills inte gått att genomföra.

Lantbruksstyrelsen ger vissa bidrag till en hel del djuravelsföreningar som har till uppgift att försöka arbeta vidare med att bevara vissa husdjursarter. Man ger dock bara mindre anslag till dessa olika föreningar. Det är ändå ganska dyrt att hålla på med denna verksamhet. I ett läge då avelsföreningarna och deras mycket intresserade medlemmar inte orkar med sin uppgift längre är risken stor att visst genetiskt material går till spillo. Därför vidhåller vi vad vi säger i vår motion: Det borde inrättas en genbank för vissa husdjursarter som det finns ett mindre antal av i vårt land.

Det finns redan en genbank för växter och en skoglig genbank. Vi menar, i likhet med vad som sägs i den utredning som jag refererade till, att det är angeläget med en genbank även för vissa husdjursarter.

Anf. 136 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Herr talman! I jordbruksutskottets betänkande 12 har utskottet behandlat några motioner, vari yrkas att riksdagen skall uttala sig för ett bevarande av vissa växt- och djurarter.

Jag kan, i likhet med motionärerna, framhålla värdet av att mångfalden av våra växt- och djurarter främjas. Därför är det nödvändigt att åtgärder vidtas för ett bevarande av sådana husdjur och kulturväxter som är i behov av särskilt skydd. Det är viktigt att man skapar en organisation som verksamt bidrar till att säkerställa nuvarande, men också framtida, genresurser inom växt- och djurriket.

I den reservation som fogats till betänkandet, och som Börje Stensson här har yrkat bifall till, framhålls att det även på husdjursområdet borde inrättas en särskild genbank liknande dem som finns för jordbruks- och trädgårdsväxter samt inom det skogliga området.

Det är av praktiska skäl knappast möjligt att på djurområdet inrätta en genbank på samma sätt som skett inom växtnäringen. På djurområdet måste man ha tillgång till djurmaterial. Det är djuret i sin helhet som är den direkta genbanken. Vad man kan tänka sig är att det vid utbildningsjordbruken skulle kunna bedrivas verksamheter med bevarande av vissa utrotningshotade husdjursraser.

Herr talman! Jag vill också erinra om att det på lantbruksstyrelsen har inrättats en särskild genbanksnämnd. Denna nämnd har tillsatts efter det att genbanksutredningen överlämnades till lantbruksstyrelsen. I nämnden ingår – förutom lantbruksstyrelsen som huvudman – representanter för bl. a. naturvårdsverket, svenska djurparker och lantbruksuniversitetet. Nämnden skall ha till uppgift att följa utvecklingen och vara rådgivande i frågor som gäller bevarande av hotade husdjursraser.

Jag vill också framhålla den viktiga funktion som husdjursorganisationerna kan ha på detta område. Det gäller att de i sin verksamhet tar till vara det intresse och kunnande som finns inom organisationerna. Det bästa sättet att bevara de hotade raserna är att de får utvecklas i sin ursprungsmiljö. Också djurparkerna kan här spela en betydelsefull roll.

Jag tror inte att det är så enkelt att lösa denna fråga som man gör gällande i folktopireservationen. Även om vi inrättade en genbank liknande den som finns på växtodlingssidan skulle vi inte klara de problem som vi här diskuterar. Det måste arbetas på en betydligt bredare front än vad som föreslås i reservationen. Vi måste veta mera, innan vi kan bredda basen för ytterligare åtgärder. Därför, herr talman, yrkar jag avslag på reservationen och bifall till utskottets hemställan.

Anf. 137 BÖRJE STENSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag kan hålla med Håkan Strömberg om att frågan kanske inte är speciellt lätt. Men den utredning som jag refererade till har ändå i ett avsnitt sagt att det finns metoder för bevarande av genresurser och möjligheter att utnyttja dem. I utredningen talas om två olika former. Den ena är den haploida formen, som har med sperma att göra. Den andra är den diploida formen, som har med befruktade ägg att göra. Arvsanlag hos husdjur kan bevaras, dels i haploid form, genom djupfrysning av sperma, dels i diploid form, genom djupfrysning av befruktade äggceller, dels som levande population genom djurhållning.

Erfarenheterna av djupfrysning av sperma från häst, nötboskap, svin, får och get är sådana att denna teknik bör kunna utnyttjas för vidmakthållande av genbanker i haploid form – alltså genom djupfrysning av enbart sperma – för de djurslag som vi har nämnt i vår motion.

Det finns alltså metoder, så det är i och för sig ingen omöjlighet att inrätta en sådan genbank som vi här har talat om. Men jag kan medge att det i alla fall kan finnas problem. Kanhända är kostnaderna mycket stora. Det har vi nämligen inte undersökt.

Anf. 138 HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Herr talman! De metoder Börje Stensson nämner är mycket osäkra. Det bästa sättet att behålla utrotningshotade djurraser är att ge exempelvis utbildningsjordbruken, våra djurparker eller andra intresseorganisationer, som arbetar med dessa saker, möjligheter att inom sitt resp. område utveckla och bevara de djurarter det här är fråga om.

Vi vet inte vad som händer när man tar fram genetiskt material som kanske har frysts ned. Man måste ha djur att applicera detta material på.

Anf. 139 HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Det kan diskuteras huruvida motion 1855, som jag nu tänker säga några ord om, hör hemma under jordbruksutskottet eller under kulturutskottet. Nu har den hamnat hos jordbruksutskottet, och det kan mycket väl försvaras med tanke på vårt engagemang i landskapsvården. Vad det här gäller är att bevara kullkorna i våra nordligaste landskap och den landskapsbild som finns där. Jag måste erkänna att det här inte är en av de större samhällsfrågorna, men det är ändå en detalj som gör tillvaron litet roligare.

Den flyttning av SKB-besättningen – alltså besättningen av svensk kullig boskap – från Röbbäcksdalen till Öjebyn som motionärerna har oroat sig för tycks tyvärr bli av. Men lantbruksuniversitetet har samtidigt genom sin styrelse uppdragit åt rektorsämbetet att ta upp förhandlingar för att finna en långsiktig lösning på problemet att bevara SKB-materialet.

Jag tycker att utskottet har gjort en så hyfsad skrivning att jag för min del inte har något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan i betänkande 12 såvitt nu är i fråga.

För att emellertid ingen skall leva i uppfattningen att det bara rör sig om hornlösa kor när vi talar om bevarande av levande kulturminnen har jag ur en uppsats i tidskriften *Bygd och Natur* av fil. dr Nils Dahlbeck tagit några exempel på sådana djur och växter som kan göra anspråk på beteckningen levande kulturminnen. Det är till att börja med gutfår och gotlandsruss. De två raserna är knappast i farozonen, men sedan blir det litet värre: bondbönor, bohuslänska gråarter, hjärtstilla, kattmynta, gode Henrik, rova, öländsk gås, skånegås, svensk gul och svensk blå anka och den lilla bruna svenska hönan – om nu någon av systrarna och bröderna i församlingen här vet hur en sådan ser ut.

Dessa arter må vara nog för att fästa uppmärksamheten på vilka levande

fornminnen som faktiskt finns att ta hand om, företeelser som utan hembygdsrörelsens ivriga arbete redan hade varit försvunna. Jag skall inte ta upp en debatt om rätt skötsel av gode Henrik – ett slags målla – eller den lilla bruna svenska hönan, utan jag nöjer mig med att yrka bifall till utskottets hemställan i betänkande 12 i här aktuell del.

Anf. 140 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Det har här i dag talats om naturen, om levande djur och levande växter som om de vore saker, ting, material. Den här inställningen till naturen som ett ting att manipulera till vårt bästa tror jag är förödande, och den kan hota själva livet på jorden.

Det har sagts att det här inte hör till de viktigare sakerna, att det är en detalj som gör tillvaron litet roligare. Jag tror att vi så småningom kommer att upptäcka att utarmningen av det genetiska arvet, utarmningen av mångfalden på jorden är ett av de största hoten också mot människans överlevnad. Människan är en del av naturen. Vi är en levande del av andra levande delar som är beroende av varandra. Den framförda inställningen skakar mig faktiskt. Jag tror att vi kommer att tänka om.

Det går mode i växtförädling och i djurhållning. Vissa kriterier för vad som är nyttigt betonas vid vissa tider, andra kriterier vid andra tider. En lång tid var ullfåren det viktiga. Man visste att kläder var någonting vi verkligen behöver. Mat var heller inte så dumt – alltså att äta fåren. Men det var huvudsakligen för ullen man höll fåren. Sedan blev det tvärtom – man ville ha så mycket kött som möjligt – och det blev mode att i stället föra fram köttfåren.

I Skattungbyn, nära den plats där jag bor, hade man kvar ullfår. Det visade sig att de var de enda av den här gamla ullrasen som fanns kvar i Sverige i någon större mängd. När Wåhlstedts i Dala-Floda började att ta upp spinning och beredning av ull igen var det just de får som några bönder där hade kvar som blev räddningen, så att vi i dag har en ganska bra grupp får som ger ull. Vi skulle naturligtvis behöva väldigt mycket fler, och min förhoppning är att nämnden för hemslöjdsfrågor kommer att se till att den här verksamheten växer sig starkare. Människor inser mer och mer att naturmaterial i kläder har kvaliteter och värden som är viktiga, att man inte bara för att det är enklare och kanske billigare kan gå över till enbart syntetmaterial.

Det finns också i Orsa en entusiastisk jordbrukare som känner för SKB-korna och som där har byggt upp hela sin rörelse för mjölkproduktion just kring SKB-kor. Han är väldigt orolig för att lantbruksuniversitetet och försöksstationerna skall minska den ytterst lilla stam av SKB-kor som finns kvar i Sverige.

Det är min förhoppning att husdjursnämnden, som nyligen har inrättats, verkligen kommer att få de resurser som behövs för att stödja de människor som nu med egna uppoffringar, entusiasm och kärlek till naturen och djuren ser till att dessa får leva vidare. Det får inte bara bli en liten sammanträdesgrupp, utan det måste komma fram resurser och ekonomiskt stöd till dem som gör uppoffringar för framtiden.

Liksom man gjort i jordbruksutskottets betänkande har talarna före mig i det här ämnet helt och hållet koncentrerat sig just på husdjuren. Man har sagt mycket litet om växtförädlingen och problemen med den genetiska utarmningen när det gäller växterna. Därför vill jag uppehålla mig litet vid detta.

De flesta av jordens arter av växter och djur finns på det södra halvklotet, i u-världen. Hälften finns i de tropiska regnskogarna. F.n. avverkas de tropiska regnskogarna med en svindlande hastighet. Man producerar virke på det sättet, och man försöker odla upp marken. Men det sker tydligen med en skrämmande okunnighet om att i stort sett all näring som finns i regnskogen är bunden i växtmassan, i träden och i de växter som försvinner samtidigt som man kalavverkar områdena i regnskogen. Efter några år, sedan man tagit några skördar eller försökt låta betesdjur gå på de kalhuggna områdena, finns det ingen näring kvar. Det blir ett ökenlandskap eller i varje fall ett icke fruktbart område.

Människan förvaltar jorden dåligt – okunnigt och kortsiktigt. Under årmiljoner har rikedomar av arter skapats, utan att vi har gjort någonting för det. Men nu utrotar vi dem tanklöst på några decennier. Och vi kan aldrig återskapa en art som dör.

Säkert är syftet med alla våra göranden och låtanden inom den här industrin att vi skall få det bättre, åtminstone några av oss. Men vi lurar oss själva. Människan blir fattigare när arter dör. Blir artrikedomen på jorden alltför utarmad, då hotas själva livet. Vi hotas av en fruktansvärd hungersnöd om de få arter av gröda som är kvar exempelvis skulle drabbas av en sjukdom som våra kemikalier inte rår på.

Huvuddelen av de växter vi odlar kommer i dag från de delar av jorden som är fattiga. Det borde då vara rimligt att den genetiska resurs som den stora rikedom av arter utgör skulle vara mänsklighetens gemensamma tillgång. Med nuvarande maktförhållanden tar emellertid de rika länderna u-ländernas tillgångar, eftersom dessa är en nödvändig bas för genetisk manipulation och framtagande av nya sorter, som sedan säljs dyrt till u-länderna.

Växtförädlingen sköttes för inte så länge sedan av många mindre och sinsemellan oberoende företag. Men under de senaste decennierna har det skett en mycket stark koncentration till några få företag. Många av dem är mycket stora. De samarbetar nära med företag som producerar kemiska produkter, företag som säljer konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel.

Den internationella genbanksstyrelsen, IBPGR, har patetiskt små resurser för att stödja världens genbanker. Genbanksstyrelsen sätter sin lit till att den skall kunna påverka de resursstarka företagen att ta ansvar för att den genetiska mångfalden bevaras. Men hittills har växtförädlingen inneburit att många ursprungliga sorter försvunnit. Det räcker alltså inte med att lita till företagens intressen.

Växtförädlarrättsskyddet gör företagen intresserade av att få fram nya, patenterbara sorter. Bara utsäde som upptagits på en godkänd sortlista får säljas. För att en sort skall godkännas krävs att den bedöms vara bättre än de sorter som redan finns. Men det finns inga penningstarka intressen som vill

bevara ursprungliga sorter. Dessa byts ut efter hand, och det blir monopol på genetiskt frammanipulerade sorter. Lagstiftningen verkar vara anpassad till företagens snäva intressen snarare än till allmänhetens.

Vilka kriterier är det då som styr växtförädlingen? Hur ser modet ut just nu? Jo, vi har en uppfattning om vad som innebär en förbättring, men vår helhetskunskap är antagligen bristfällig. Man vill t. ex. höja avkastningen – ju större kvantitet, desto bättre. Målet för växtförädlingen är tydligen att skapa ett så stort överskott som möjligt av gröda. Kvalitetskraven tror jag däremot är ganska sneda. Man talar t. ex. om att vi skall ha mycket protein. Men hur är det med spårämnen, de komponenter som är så livsviktiga för att vi skall hålla oss friska? Hur är det med balans och livskraft i växten? Tål den att lagras utan att bli giftig?

Det är nödvändigt att bevara ursprungssorter, även om vi gör det av en enda orsak: att vi vet så litet om vad som är viktigt.

När företag med intresse av att sälja konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel är dominerande bland växtförädlingsföretagen, då riskerar man att bara sådant utsäde tas fram som de kemiska produkterna kräver. Också i vårt land sker den här sammanblandningen av intressen.

Professor Carl-Ivar Brändén vid statens lantbruksuniversitet varnar för denna utveckling. Det är av yttersta vikt att vi får upp ögonen för det hot mot överlevnaden som den genetiska utarmningen innebär.

Genbankerna – den nordiska genbanken, de internationella genbankerna, FAO:s genbanksstyrelse – måste få allt stöd de behöver för att hinna rädda utrotningshotade arter. Men det räcker inte. Vi bör se över hela systemet med växtförädling, patent m. m.

Sverige har också ett internationellt ansvar. I sitt remissyttrande till FAO över Mexicos förslag om fri tillgång till genetiskt material har Sverige gått emot u-ländernas intressen, trots att SAREC protesterade.

Det mål som jag tror att alla ställer sig bakom, om man tänker efter, är att jorden skall bli en blomstrande fruktbar planet, med en mångfald grödor och andra växter och djur. Företagen tar inte på sig denna uppgift. Därför bör också de människor som arbetar inom företagen inse att makten över framtiden inte kan lämnas till företagen. Det är samhällets ansvar att undersöka helheten som vi alla ingår i och sätta ramarna som olika särintressen får hålla sig inom.

Utskottet anser att allt är väl beställt. Jag delar inte den uppfattningen. Pat Mooney har i Dag Hammarskjöldstiftelsens publikation *Development Dialog* 1983, nr 1–2, fört fram många konstruktiva idéer om hur man skulle kunna förhindra den genetiska utarmningen. Forskare vid vårt eget lantbruksuniversitet, vid SAREC, och andra, har visat oro för utvecklingen. En utredning är verkligen påkallad.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till motion 1983/84:1842, där vi hemställer om utredning och förslag hur mångfalden av växter och djur skall främjas.

Anf. 141 HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Birgitta Hambraeus började sitt anförande med att säga att hon tyckte det verkade kallt och känslolöst – eller någonting i den stilen – när vi talade om att bl. a. kullkorna var bara detaljer i spelet ute i naturen.

Nu kan man inte upprepa i varenda debatt det som jag har pratat om i 20 års tid och mera i riksdagen, där jag har talat om värnaden för livet, att den omständigheten att vi inte vet vilken roll som spelas i det ekologiska systemet av den minsta skalbagge eller den enklaste gråsparv inte berättigar oss till att gå fram för hårt och utrota dessa. Jag vill tala om det därför att ingen skall tro att jag har ändrat uppfattning i den här frågan.

Anf. 142 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Jag är glad åt Hans Wachtmeisters deklARATION, och jag är övertygad om att det han sade är hans uppriktiga uppfattning. Men vi skall vara aktsamma med vårt sätt att tala. När man använder ord som material, manipulera osv. om det som är levande, då kan de orden leda våra tankar fel. Vi måste börja att också använda ord som passar när man talar om levande djur och växter.

Överläggningen var härmed avslutad.

Jordbruksutskottets betänkande 7

Mom. 1 (släktförvärv och prisprövning m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 220 röster mot 76 för reservation 1 av Hans Wachtmeister m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (regionalpolitiska prövningsgrunder)

Först biträdades reservation 2 av Hans Wachtmeister m. fl. med 78 röster mot 60 för det av Martin Olsson under överläggningen framställda yrkandet. 160 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 163 röster mot 77 för reservation 2 av Hans Wachtmeister m. fl. 58 ledamöter avstod från att rösta.

Jordbruksutskottets betänkande 8

Mom. 1 (inrättande av ett miljödepartement)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 29 för reservation 1 av John Andersson och Lars Ernestam. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (utbildning om naturresurser och miljö)

Utskottets hemställan bifölls med 248 röster mot 48 för reservation 2 av Einar Larsson och Lennart Brunander.

Mom. 3 (översyn av miljöskyddsarbetet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Einar Larsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (miljöpolitiska instrument)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Einar Larsson och Lennart Brunander – bifölls med acklamation.

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6 a–c, 7 och 8 (avgifter för tillståndsprövning m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Einar Larsson och Lennart Brunander i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 6 d (nytt förslag om avgifter enligt miljöskyddslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationerna 5 av Einar Larsson och Lennart Brunander i motsvarande del samt 6 av Lars Ernestam – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (miljöavgifter i koncessionsärenden)

Utskottets hemställan bifölls med 219 röster mot 77 för reservation 7 av Hans Wachtmeister m. fl.

Mom. 10 (miljöavgifter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Lars Ernestam – bifölls med acklamation.

Jordbruksutskottets betänkande 12**Mom. 1** (skydd av SKB-rasen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1983/84:1842 av Birgitta Hambræus m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (bevarande av vissa växt- och djurarter)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservationen av Börje Stensson,
dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion 1983/84:1842 av Birgitta Hambræus m. fl. i motsvarande del, bifölls med acklamation.

20 § Laxfiske

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1984/85:9 om laxfiske m. m.

Anf. 143 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Jag kan börja med att tala om att jag inte har något yrkande.

Jordbruksutskottets betänkande nr 9 behandlar ett antal motioner som berör lax och laxfisket. I fempartimotion 1846 av Börje Hörnlund m. fl.

*Markvillkoret för
styckebyggda
småhus*

efterlyses åtgärder till skydd för laxbeståndet. Laxbestånden i de outbyggda älvarna är allvarligt hotade genom att allt färre laxar har möjlighet att reproducera sig. I vissa älvar är bestånden redan utslagna.

För våra Norrlandslän har laxfisket en stor betydelse. Yrkesfisket vid kusten är ett s. k. kombinationsfiske som är inriktat på flera fiskarter. Fisket efter strömming, torsk, sik etc. kan i regel inte ge full bärgning för utövarna. I Västerbottens län svarar laxen för i genomsnitt drygt halva inkomsten för de yrkesverksamma kustfiskarna.

För fritidsfisket är också laxen intressant. Inte minst skulle återuppbyggda laxbestånd i de outbyggda älvarna kunna utnyttjas till rekreationsfiske. I ett turistiskt utbud skulle det för äldalskommunerna vara av utomordentlig betydelse i ansträngningarna att utveckla turismen i områdena nedanför fjällen.

Nu har den här motionen såväl som de andra avstyrkts av utskottet i anledning av att hela problemkomplexet f. n. ligger under regeringens prövning. Som framgår av det särskilda yttrande som är fogat till betänkandet har vi inte reserverat oss för motionskraven utan avvaktar förslag från regeringen. Vi utgår självfallet ifrån att det mycket snabbt kommer att föreslås åtgärder för att rädda våra laxbestånd. Det skulle vara oförläpligt om inte åtgärder vidtas för att rädda våra naturliga laxbestånd, och jag vill kraftigt understryka att här måste det handlas snabbt.

Herr talman! Jag har redan sagt att jag inte har något yrkande, men med detta inlägg till protokollet vill jag rikta en vädjan till regeringen om snara åtgärder i den här frågan.

Med detta anförande, vari Tore Nilsson (m) instämde, var överläggningen avslutad.

Utskottets hemställan bifölles.

21 § Föredrogs

Jordbruksutskottets betänkande

1984/85:13 Ändring av konventionen den 9 februari 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning, m. m. (prop. 1984/85:27)

Utskottets hemställan bifölles.

22 § Markvillkoret för styckebyggda småhus

Föredrogs bostadsutskottets betänkande 1984/85:5 om ändring av bestämmelserna om markvillkoret för statliga bostadslån (prop. 1984/85:15).

Anf. 144 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Många av de frågor som vi har att fatta beslut om här i riksdagen är sådana att de återkommer mer eller mindre regelbundet. Skälen

till att de återkommer kan variera. En stor grupp är sådana frågor där man vill ha ändringar i själva sakförhållandet. En annan grupp tillhör den där reglerna i och för sig finns, men de släcks ut därför att de har givits en begränsad varaktighet. Det senare är förhållandet för den fråga som vi snart skall ta ställning till.

Bostadslån för småhus som skall bebos av den lånesökande – s. k. styckebyggda småhus – är f. n. tillfälligt undantagna från markvillkoret. Detta undantag gäller fram till den 1 juli 1985. I proposition 15 föreslås att undantaget skall förlängas med två år. Som var och en förstår, herr talman, är sakfrågan då genomdiskuterad, och jag kan därför hänvisa till tidigare debatter och till det betänkande som nu är framlagt av bostadsutskottet.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservation 1, som avgivits av utskottets socialdemokrater.

Anf. 145 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Av den proposition och det utskottsbetänkande som vi nu behandlar framgår att undantaget från markvillkoret gällande lån för styckebyggda småhus infördes år 1981. Därefter har undantaget förlängts två gånger och gäller nu till den 30 juni 1985.

Markvillkoret i samband med statlig bostadslångivning innebär att bostadslån i princip beviljas endast om kommun har förmedlat den mark på vilken byggnadsföretaget skall genomföras. Bostadslån får dock lämnas utan hinder av markvillkoret om kommun i särskilt fall tillstyrkt det.

På förslag av den nuvarande regeringen utvidgades markvillkoret att gälla även i saneringsområden, enligt proposition 1982/83:118. Därvid anförde bostadsministern att, enligt hans uppfattning, de möjligheter att utöva inflytande över bostadsbyggandet i saneringsområden som kommunerna då hade inte var till fyllest.

För s. k. styckebyggda småhus gäller markvillkoret bara om förvärvet av mark är förenat med villkor om leverans av material och byggnadsarbeten från viss byggnadsintressent. Fram t. o. m. den 30 juni 1985 gäller ett tillfälligt undantag – som jag redan har sagt – från denna regel i fråga om lån för de styckebyggda småhusen.

I proposition 1984/85:15 föreslås nu att undantaget från markvillkoret för styckebyggda småhus skall förlängas med ytterligare två år. Motivet i propositionen för att förlänga undantaget är att detta bedöms inte nämnvärt påverka prisnivån för småhus.

Även om det alltså hävdas att prisnivån för styckebyggda småhus inte nämnvärt påverkas av en förlängning av undantaget kan man inte bortse från den omständigheten att ett förlängt undantag från markvillkoret beträffande styckebyggda småhus kan komma – och troligtvis kommer – att öka prisnivån för dessa hus. Vi inom vpk delar den uppfattning som bostadsministern gav uttryck för i proposition 1982/83:118. Enligt vår uppfattning bör således markvillkoret gälla utan undantag.

Vid en sammanvägd bedömning av olika faktorer har vi för vår del funnit

*Markvillkoret för
styckebyggda
småhus*

att det inte finns tillräckliga skäl för en förlängning av undantaget från markvillkoret.

Jag yrkar därför bifall till reservation 2.

Anf. 146 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! "Det ansträngda sysselsättningsläget inom träindustrin motiverar enligt min mening en ytterligare förlängning av undantaget", anför bostadsministern i den proposition som behandlas i föreliggande betänkande. Det är ett helt riktigt konstaterande som bostadsministern gör, att markvillkoret lägger en hämsko på byggandet. Därför skall det avskaffas – inte bara för styckebyggda småhus, utan i sin helhet.

När markvillkoret en gång infördes var det i en tid med en överhettad byggmarknad, och det fanns då måhända motiv för det. Men med den låga byggaktivitet som råder och kommer att råda under överskådlig tid och med den starka styrning som kommunerna har genom planmonopolet finns det ingen anledning att behålla markvillkoret. Det har dessutom genom den starka kommunala styrningen förhindrat konkurrensen inom byggsektorn och lett till högre kostnader och en mindre konsumentanpassad produktion.

Riksdagen har, som Per Olof Håkansson mycket riktigt påpekade, vid tidigare tillfällen behandlat frågan om markvillkoret och då förlängt undantaget för styckebyggda småhus. Ett avskaffande av markvillkoret för styckebyggda småhus skulle vara ett välkommet bidrag för att till en del komma bort ifrån den kortsiktiga bostadspolitik som vi nu har.

Vi moderater har i partimotioner föreslagit ett avskaffande av markvillkoret för allt byggande, men av formella skäl nödgas vi i detta sammanhang att begränsa vårt yrkande till markvillkoret för styckebyggda småhus. Vi återkommer därför vid ett senare tillfälle med yrkande om avskaffande av markvillkoret för allt byggande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Först biträdades reservation 1 av Oskar Lindkvist m. fl. med 139 röster mot 16 för reservation 2 av Tore Claeson. 143 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls reservation 1 av Oskar Lindkvist m. fl. med 146 röster mot 138 för utskottets hemställan. 15 ledamöter avstod från att rösta.

23 § Anf. 147 TREDJE VICE TALMANNEN:

På morgondagens föredragningslista upptas socialutskottets betänkande 4 främst bland två gånger bordlagda ärenden.

24 § Kammaren åtskildes kl. 21.40.

In fidem

Nr 33

Onsdagen den
21 november 1984

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert